

ZELENÝ ÚDĚL PRO EVROPU – ONLINE KURZ

Tomáš Břicháček, březen – červen 2021

<https://www.facebook.com/ZUkurz> <https://www.youtube.com/Brichy2>

I. ÚVODNÍ PŘEDNÁŠKA 11. 3. 2021

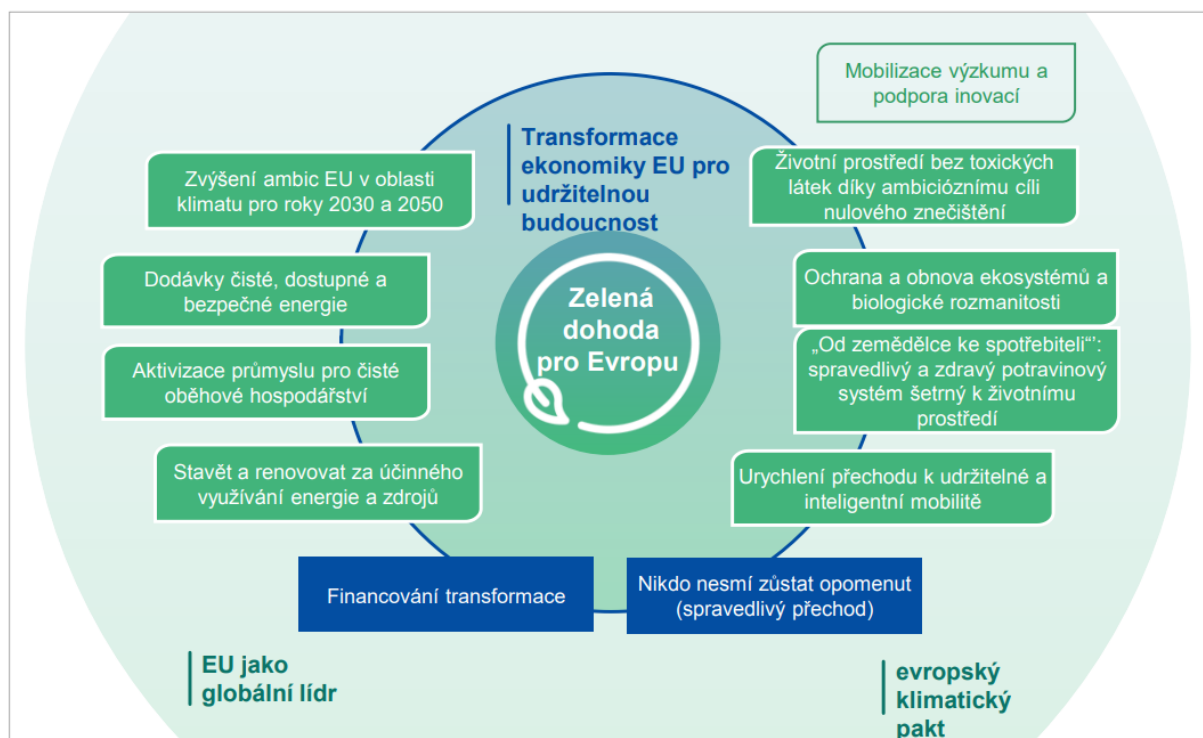
1. Zelený úděl pro Evropu a související pojmy

- angl. *European Green Deal*, fr. *Pacte vert pour l'Europe*, něm. *Europäischer Grüner Deal*
- česky oficiálně *Zelená dohoda pro Evropu*, ale rovněž užívaný překlad *Zelený úděl* se jeví jako lépe odrážející podstatu

= soubor zamýšlených opatření EU v oblasti ochrany životního prostředí, který nastínila Evropská komise, jehož ústředním cílem je dosažení tzv. klimatické neutrality EU do roku 2050

- **klimatická neutralita** (či uhlíková neutralita) = stav, kdy emise skleníkových plynů jsou sníženy téměř k nule, přičemž veškeré zbývající jsou z atmosféry odbourány (pohlčeny) = stav nulových čistých emisí skleníkových plynů
- pro proces přechodu na klimatickou neutralitu unijní orgány používají pojem **zelená transformace** či **zelený přechod** (angl. *green transition*, fr. *transition verte*)
- podle Evropské Komise jde o „komplexní víceodvětvový plán pro nasměrování k zelené a spravedlivé transformaci“, o „strategii růstu pro EU, jejímž cílem je transformovat EU ve spravedlivou a prosperující společnost s moderní a konkurenceschopnou ekonomikou efektivně využívající zdroje, která v roce 2050 nebude produkovat žádné emise skleníkových plynů a ve které bude hospodářský růst oddělen od využívání zdrojů, a zlepšit tak kvalitu života současných i budoucích generací“
- podle Komise má EU „kolektivní povinnost transformovat svou ekonomiku a společnost, aby se dostaly na udržitelnější dráhu“
- Komise předpokládá přijetí souboru „hluboce transformativních politik“ – je prý třeba „změnit politiky v oblasti dodávek čisté energie v rámci celé ekonomiky, v oblastech průmyslu, výroby a spotřeby, rozsáhlé infrastruktury, dopravy, potravin a zemědělství, stavebnictví, zdanění a sociálního zabezpečení“ – veškeré činnosti a politiky EU prý budou muset přispívat k cílům ZÚ
- EU by se měla stát prvním klimaticky neutrálním blokem na světě
- záměr dosažení klimatické neutrality přijat Evropskou radou v červnu 2019 ([v Nové strategické agendě 2019–2024](#) i [v závěrech](#)), termín 2050 pak [v podstatě přijat](#) v prosinci 2019
- ZÚ vlajkovou lodí Komise Ursuly von der Leyenové
- základní koncept ZÚ představen v prosinci 2019 ve sdělení Komise [Zelená dohoda pro Evropu](#) – na toto sdělení postupně navazují další iniciativy včetně legislativních návrhů

2. Základní struktura

- jádro: *zvýšení ambic v oblasti klimatu pro roky 2030 a 2050* → Evropský klimatický zákon (obecná právní úprava)
- dílčí oblasti: energetika, průmysl, stavebnictví, doprava, zemědělství + ochrana biologické rozmanitosti a boj proti znečištění
- financování
- průřezové doplňkové činnosti: Evropský klimatický pakt, vnější politika, podpora vědy a výzkumu

3. Obecná právní úprava

Evropský klimatický zákon (Evropský právní rámec pro klima)

- angl. *European Climate Law*, fr. *Loi européenne sur le climat*, něm. *Europäisches Klimagesetz*
- navržený právní akt EU ve formě nařízení, který by měl stanovit obecný rámec pro dosažení klimatické neutrality k roku 2050
- předně právní zakotvení klimatických cílů, respektive způsobu jejich stanovení
 - cíl do roku 2050: dosažení klimatické neutrality EU
 - dílčí cíl do roku 2030: snížení čistých emisí skleníkových plynů (emisí po odečtení pohlcení) do roku 2030 alespoň o 55 % v porovnání s rokem 1990 – *doposud tento cíl činil pouze 40 %*
 - dílčí cíle v období 2030–2050 chtěla Komise stanovit pomocí aktů v přenesené pravomoci
 - členské státy si ovšem přejí, aby tato problematika byla řešena regulární změnou nařízení
- zadruhé: upraven postup pro sledování pokroku při dosahování uvedených cílů

– jinak ustanovení ohledně přizpůsobení se nevyhnutelným změnám klimatu a ohledně zapojení veřejnosti

– [původní návrh](#) předložen v březnu 2020, později [pozměněn](#) v září 2020

4. Odvětvová opatření

Opatření v oblasti energetiky

– pod hlavičkou *Dodávky čisté, dostupné a bezpečné energie*

– energetika dalším z odvětví, kde by mělo dojít k nejvýraznějším změnám

– plánovaná opatření by se měla zaměřit na dekarbonizaci energetického systému, na podporu tzv. obnovitelných zdrojů energie, na energetickou účinnost, jakož i na integraci a digitalizaci trhu s energií v rámci EU

– Komise během roku 2020 vydala sdělení [k integraci energetického systému](#), [k využití vodíku](#) a [k rozvoji výroby elektřiny na moři](#)

Opatření v oblasti průmyslu

– pod hlavičkou *Aktivizace průmyslu pro čisté oběhové hospodářství*

– základní vizi změn v průmyslu nastínila Komise v březnu 2020 ve sdělení [Nová průmyslová strategie](#) a v [Novém akčním plánu pro oběhové hospodářství](#)

– podle Komise EU nyní potřebuje „nové pojetí průmyslu, takové, které dokáže držet krok s ambicemi dneška a realitou zítřka“ – v jádru má jít o schopnost evropského průmyslu postavit se do čela zelené a digitální transformace a stimulovat naši konkurenceschopnost

– průmysl prý musí hrát v zelené transformaci vedoucí úlohu – to předpokládá snížení jeho uhlíkové a surovinové stopy a začlenění oběhovosti do celého hospodářství

Opatření v oblasti stavebnictví

– pod hlavičkou *Stavět a renovovat za účinného využívání energie a zdrojů*

– akcent na renovaci domů směrem k energetické účinnosti – množství renovací by se mělo do roku 2030 zdvojnásobit

– základní vize nastíněna ve sdělení: [Renovační vlna pro Evropu – ekologické budovy, nová pracovní místa, lepší životní úroveň](#) (říjen 2020)

Opatření v oblasti dopravy

– pod hlavičkou *Udržitelná a inteligentní mobilita*

– soubor zamýšlených opatření nastíněn především ve sdělení Komise [Strategie pro udržitelnou a inteligentní mobilitu – nasměrování evropské dopravy do budoucnosti](#) (prosinec 2020)

– doprava jedním z odvětví, kterých by se „zelená transformace“ měla dotknout nejvíce

– podle Komise bude do roku 2050 nezbytné snížit emise v dopravě o 90 % v porovnání s rokem 1990

Zemědělství

- plánovaná opatření rozvinuta zejména ve sdělení Komise [*Strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“ pro spravedlivé, zdravé a ekologické potravinové systémy*](#) z května 2020
- podle Komise by strategie měla posílit úsilí zemědělců a rybářů v boji proti změně klimatu, za ochranu životního prostředí a zachování biologické rozmanitosti
- strategie se zabývá snižováním a pohlcováním emisí v sektoru zemědělství, „udržitelné“ výroby a spotřeby potravin a některými dalšími otázkami
- Komise hovoří o „přechodu na udržitelné potravinové systémy“, k němuž je nutná změna způsobu stravování – je prý třeba přijmout opatření zaměřená na změnu spotřebních návyků a omezení plýtvání potravinami
- na opatření v oblasti klimatu má přispět nejméně 40 % celkového rozpočtu společné zemědělské politiky

Ochrana biologické rozmanitosti (biodiverzity)

- složka ZÚ, která bezprostředně nesouvisí s klimatickými cíli
- Komise nastínila svoje záměry v této oblasti ve sdělení [*Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030*](#) z května 2020

Boj proti znečištění

- druhá složka ZÚ, která bezprostředně nesouvisí s klimatickými cíli
- pod hlavičkou *Životní prostředí bez toxických látek díky ambicióznímu cíli nulového znečištění*
- Komise chystá v tomto roce vydání akčního plánu pro nulové znečištění

5. Finanční otázky

Náklady Zeleného údělu

- přesně vyčísleny nebyly – v každém případě už do roku 2030 se pohybujeme v řádech biliónů (10^{12}) eur, respektive desítek biliónů korun – jde o částky ve výši desítek státních rozpočtů ČR
- think tank Bruegel [*vyvodil*](#) z údajů Komise, že do roku 2030 může jít o 3 biliony eur
- Komise ve svém [*Investičním plánu Zeleného údělu*](#) (neboli Investičním plánu pro udržitelnou Evropu) z ledna 2020 předpokládá, že EU by do roku 2030 měla být schopna mobilizovat pro účely klimatu alespoň 1 bilion eur

Objem prostředků EU na klima v letech 2021–2027 z VFR a NGEU

- v období 2021–27 půjde na boj proti změnám klimatu 30 % výdajů v rámci víceletého finančního rámce EU a nástroje Next Generation EU
- to znamená 547 290 000 000 eur¹

- financovat tyto náklady by měl rozpočet EU, vnitrostátní rozpočty, soukromý sektor

¹ VFR a NGEU čítají dohromady 1 824 300 000 000 eur.

Mechanismus pro spravedlivou transformaci

- soubor tří nástrojů pro cílenou finanční podporu (granty, úvěry, podpora soukromých investic) s cílem zmírnit socioekonomické dopady zelené transformace – zaměřeno na nejvíce dotčené regiony a odvětví
- jádrem mechanismu (prvním pilířem) bude Fond pro spravedlivou transformaci, který bude v období 2021–27 disponovat částkou 17,5 mld. eur

Role Evropské investiční banky

- na financování ZÚ by se měla významně podílet Evropská investiční banka
- ta bude poskytovat ve vzrůstající míře úvěry na projekty související s klimatem a udržitelností životního prostředí – do roku 2025 by více než 50 % jejích úvěrů mělo jít na tyto projekty
- EIB by se měla stát tzv. „klimatickou bankou“ EU
- bude také zapojena do Mechanismu pro spravedlivou transformaci v rámci jeho třetího pilíře (úvěrový nástroj pro investice veřejného sektoru)

Role programu InvestEU

- tento budoucí program na podporu investic, který navazuje na tzv. Junckerův plán, bude zajišťovat část financování ZÚ
- bude mimo jiné zapojen do Mechanismu pro spravedlivou transformaci v rámci jeho druhého pilíře (nástroj pro aktivizaci soukromých investic)

Nové rozpočtové příjmy

- v souvislosti s financováním ZÚ, respektive splácením gigantických dluhů vyplývajících z nástroje Next Generation EU, navrhuje Komise zavedení celé řady nových rozpočtových příjmů EU
- již v počátečním nástinu ZÚ hovoří Komise o „mechanismu kompenzačních opatření mezi státy v souvislosti s uhlíkem“ (uhlíkové clo), jehož návrh miní předložit v letošním roce
- v souvislosti s Next Generation EU schválena daň z nerecyklovaného plastového odpadu a chystá se zavedení několika dalších zdrojů (Komise připravuje mj. návrh revize systému obchodování s emisemi, návrh daně z finančních transakcí či digitální daně)

6. Průřezové doplňkové činnosti

Evropský klimatický pakt

- platforma pro zapojení veřejnosti do uskutečňování Zeleného údělu, respektive do činností v zájmu ochrany klimatu a životního prostředí
- má podpořit širokou společenskou angažovanost v těchto věcech
- předpokládá, že jednotlivci, kolektivy či právnické osoby budou přijímat dobrovolné závazky (nad rámec zákonných povinností) ohledně svých činností, kterými pomohou snížit množství produkováných emisí skleníkových plynů

- z angažovaných občanů budou jmenováni vyslanci paktu – ti mají jít příkladem v opatřeních na ochranu klimatu a životního prostředí a stát se aktivními prostředníky mezi občanskou společností, zúčastněnými stranami a Evropskou komisí
- platforma má též sloužit jako kontaktní místo pro angažované občany, prostor pro sdílení informací
- pakt se má zapojit do osvětové činnosti (kampaně)
- Komise: „Komise vítá každého, kdo se chce připojit k cestě za lepší a zelenější Evropou. Razíme cestu, po které jdeme společně a s jednotným cílem. Jednat mohou všichni. Každý může přispět. Žádný krok není tak malý, aby nemohl přinést změnu.“
- základní dokument: sdělení Komise [*Evropský klimatický pakt*](#) z prosince 2020
- internetové stránky: <https://europa.eu/climate-pact>

Cíle Zeleného údělu v rámci vnější činnosti EU

- pod hlavičkou *EU jako globální lídr*
- Komise projektuje EU jako globálního lídra na poli klimatu a ochrany životního prostředí, který udává směr a tempo
- míní k tomu využívat různé nástroje vnější politiky (obchodní dohody, rozvojová pomoc aj.)

Podpora vědy a výzkumu

- Komise zdůrazňuje význam nových technologií a inovací pro dosažení cílů ZÚ
- EU míní podporovat vědu a výzkum zaměřené na tuto oblast
- v rámci připravovaného programu pro výzkum a inovace Horizont Evropa by mělo jít v období 2021–27 nejméně 35 % jeho rozpočtu na financování nových řešení v oblasti klimatu, která jsou důležitá pro provádění ZÚ
- Komise také v červenci 2020 zřídila Inovační fond, který má podporovat inovativní projekty využívající nízkouhlíkové technologie a postupy

Plán přednášek

1. Úvodní přednáška 11. 3. 2021
2. Zrod Zeleného údělu 17. 3. 2021
3. Evropský klimatický zákon (1/2) 24. 3. 2021
4. Evropský klimatický zákon (2/2) 7. 4. 2021
5. Doprava 14. 4. 2021
6. Energetika 21. 4. 2021
7. Stavebnictví 28. 4. 2021
8. Průmysl a oběhové hospodářství 5. 5. 2021
9. Zemědělství 12. 5. 2021
10. Finanční otázky (1/2) 19. 5. 2021
11. Finanční otázky (2/2) 26. 5. 2021
12. Evropský klimatický pakt 2. 6. 2021
13. Ostatní iniciativy 9. 6. 2021
14. Institucionální otázky 16. 6. 2021
15. Závěrečná přednáška 23. 6. 2021

– vždy ve středu od 17 hod. na <https://www.facebook.com/ZUkurz> a na <https://www.youtube.com/Brichy2> (kromě velikonočního týdne)

– kurz bude zakončen dobrovolným testem

Domácí příprava

- přečíst si sdělení Komise [*Zelená dohoda pro Evropu*](#), COM(2019) 640 final
- přečíst si úryvky v příloze

PŘÍLOHA

Ursula von der Leyenová:

„Bude to znamenat změnu. Příspěť bude muset každý z nás, každé odvětví, od letectví až po námořní dopravu. Jeden každý z nás bude muset změnit způsob, jak cestuje a žije. Emise musí stát tolik, aby to změnilo naše chování.“² (2019)

Ursula von der Leyenová:

„Zelená dohoda pro Evropu je naší novou strategií růstu – růstu, který nám více dává, než bere. Ukazuje nám, jak změnit náš způsob života a práce, výroby a spotřeby tak, abychom žili zdravěji a naše podniky byly inovativnější. Všichni můžeme být zapojeni do transformace a všichni můžeme mít užitek z těchto příležitostí. Budeme-li první a budeme-li jednat rychle, pomůžeme našemu hospodářství stát se celosvětovým lídrem. Jsme odhodláni uspět v zájmu naší planety a života na ní – pro evropské přírodní dědictví, biologickou rozmanitost, naše lesy a moře. Když zbytku světa ukážeme, jak být udržitelní a konkurenceschopní, můžeme přesvědčit ostatní země, aby se vydaly stejným směrem.“³ (2019)

Frans Timmermans:

„Pokud jde o klima a životní prostředí, nacházíme se v krizové situaci. Zelená dohoda pro Evropu je příležitostí ke zkvalitnění zdraví a blahobytu našich občanů transformací našeho hospodářského modelu. Náš plán stanoví způsob, jak snížit emise, ozdravit životního prostředí, chránit volně žijící a planě rostoucí druhy, vytvořit nové hospodářské příležitosti a zlepšit kvalitu života našich občanů. My všichni máme významnou úlohu. Do této transformace budou zapojena všechna průmyslová odvětví a všechny země. Naším úkolem je navíc zajistit, že tato transformace bude spravedlivá a že při plnění cílů Zelené dohody pro Evropu nezůstane nikdo opomenut.“⁴ (2019)

Evropská rada:

„Dopady změny klimatu jsou stále viditelnější a četnější, a je tedy nezbytně nutné, abychom zintenzivnili úsilí o řešení této existenciální hrozby. EU může a musí jít příkladem tím, že provede důkladnou transformaci svého hospodářství a společnosti v zájmu dosažení neutrality z hlediska klimatu. Při tomto procesu bude nezbytné zohlednit vnitrostátní podmínky a zajistit sociální spravedlnost.

Transformace zohledňující klima nám poskytne skutečnou příležitost k modernizaci a zároveň k tomu, abychom se stali globálním lídrem v oblasti zelené ekonomiky. Naše politiky by měly být v souladu s Pařížskou dohodou. EU nemůže jednat osamoceně: všechny země by měly v tomto úsilí pokročit a svá opatření v oblasti klimatu zintenzivnit.

Úspěch ekologické transformace bude záviset na výrazné mobilizaci soukromých a veřejných investic, dosažení efektivního oběhového hospodářství a integrovaného, propojeného a řádně fungujícího evropského trhu s energií, který bude poskytovat udržitelnou, bezpečnou a cenově dostupnou energii, přičemž bude plně respektováno právo členských států zvolit si vlastní skladbu zdrojů energie. EU urychlí přechod na obnovitelné zdroje energie, zvýší energetickou účinnost, sníží závislost na vnějších zdrojích, bude diverzifikovat své dodávky a investovat do řešení pro mobilitu budoucnosti.“⁵ (2019)

² Projev v Evropském parlamentu, 16. 7. 2019.

³ Tisková zpráva Komise, IP/19/6691, 11. 12. 2019.

⁴ Tisková zpráva Komise, IP/19/6691, 11. 12. 2019.

⁵ Nová strategická agenda 2019–2024, 20. 6. 2019.

Evropský parlament:

„Zelená dohoda by měla být jádrem evropské strategie pro nový udržitelný růst, jenž bude respektovat možnosti naší planety, pro vytváření ekonomických příležitostí, motivaci k investicím a vytváření kvalitních pracovních míst ... To vše bude ku prospěchu evropských občanů a podniků a povede k modernímu, konkurenceschopnému hospodářství účinně využívajícímu zdroje, v němž je hospodářský růst oddělen od celkových emisí skleníkových plynů, využívání zdrojů a produkce odpadu v Unii ... Zelená dohoda musí přinášet sociální pokrok a zlepšit životní podmínky všech lidí a snížit sociální nerovnosti, hospodářskou nerovnováhu mezi členskými státy a rozdíly mezi ženami a muži a mezi generacemi ... Spravedlivá transformace by neměla nikoho opomíjet, ani žádnou lokalitu, a měla by se zabývat sociálními a hospodářskými nerovnostmi.“⁶ (2020)

Evropská komise:

„Ekologická a digitální transformace, které jsou vzájemně úzce provázané, se dotknou všech oblastí ekonomiky, společnosti i průmyslu. Vyžadují si nové technologie a tomu odpovídající investice a inovace. Díky nim vzniknou nové produkty, služby, trhy a obchodní modely. Zformují nové druhy profesí, které ještě neexistují a k nimž budeme potřebovat dovednosti, které zatím ještě nemáme. A přinesou s sebou přechod z lineární výroby na oběhové hospodářství.“⁷ (2020)

Evropská komise:

„Naši občané chtějí žít v moderní, udržitelné, spravedlivé a odolné Evropě. Jsou klíčovými partnery v boji proti změně klimatu a mohou jej podpořit politickou angažovaností a spotřebitelskými rozhodnutími. Mohou významně přispět k dekarbonizaci udržitelnějším rozhodováním o nákupu a svým životním stylem, je však třeba jim pomoci využitelnými a spolehlivými informacemi.“⁸ (2020)

Evropská komise:

„Za deset let budou budovy v Evropě vypadat naprosto jinak než dnes. Budou to mikrokosmy odolnější, ekologičtější a digitalizované společnosti, které budou fungovat v oběhovém systému, v němž se všude budou snižovat energetické potřeby, vytváření odpadu a emisí a vše potřebné se bude opětovně používat. Jejich střechy a zdi zvýší zelený povrch našich měst a zlepší klima a biologickou rozmanitost ve městech. V budovách budou umístěny inteligentní a digitalizované spotřebiče, které v reálném čase poskytnou údaje o tom, jak, kdy a kde se spotřebovává energie. Dobíjení elektrických vozidel, konkrétně jízdních kol, osobních automobilů a dodávek, v obytných a kancelářských budovách bude běžnou praxí doplňující veřejně přístupnou dobíjecí infrastrukturu. Mnohem více Evropanů bude prozumenty, kteří vyrábějí elektřinu pro vlastní spotřebu, nebo ji dokonce prodávají zpět do sítě. Z vytápění a chlazení postupně zmizí fosilní paliva.“⁹ (2020)

⁶ Usnesení Evropského parlamentu o Zelené dohodě pro Evropu, 15. 1. 2020.

⁷ COM(2020) 102 final, 10. 3. 2020.

⁸ COM(2020) 562 final, 17. 9. 2020.

⁹ COM(2020) 662 final, 14. 10. 2020.